

Резюме

Мельничук Н. С. Передумови земельних реформ в Австрійській монархії за Марії Терезії та Йосифа II та їх поширення у Галичині.

У статті проаналізовано правові, економічні і соціально-політичні наслідки земельних реформ в Австрійській монархії за Марії Терезії та Йосифа II та їх поширення в Галичині. Показано, що реформи Марії Терезії і Йосифа II були прогресивними, оскільки відповідали інтересам економічного розвитку, були спрямовані на подолання відсталості Галичини, гарантували селянське землеволодіння і захищали його від посягань поміщиків.

Ключові слова: земельна реформа, економічний розвиток, селянське землеволодіння, земельні правовідносини, правове регулювання, Австрійська монархія.

Резюме

Мельничук Н. С. Предпосылки земельных реформ в Австрийской монархии за Марии Терезии и Иосифа II и их распространения в Галичине.

В статье проанализированы правовые, экономические и социально-политические последствия земельных реформ в Австрийской монархии за Марии Терезии и Иосифа II и их распространение в Галичине. Показано, что реформы Марии Терезии и Иосифа II были прогрессивными, поскольку соответствовали интересам экономического развития, были направлены на преодоление отсталости Галичины, гарантировали крестьянское землевладение и защищали его от посягательств помещиков.

Ключевые слова: земельная реформа, экономическое развитие, крестьянское землевладение, земельные правоотношения, правовое регулирование, Австрийская монархия.

Summary

Melnychuk N. Prerequisites land reform in the Austrian monarchy by Maria Theresa and Joseph II and their distribution in Galicia.

The article analyzes the legal, economic, social and political implications of land reform in the Austrian monarchy by Maria Theresa and Joseph II and their distribution in Galicia. It is shown that the reforms of Maria Theresa and Joseph II were progressive as meet the interests of economic development, focused on overcoming backwardness of Galicia, guaranteeing the peasant land tenure and protect it from attacks landlords.

Key words: land reform, economic development, peasant land tenure, land relationships regulation, the Austrian monarchy.

УДК 342.92

В. Л. ПРИСТУПЛЮК

*Вікторія Леонідівна Приступлюк, здобувач
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Розвиток ринкової економіки в Україні став рушійною силою для переходу до нової моделі становлення підприємницької діяльності. Адже з розвитком підприємництва в державі пов'язані не тільки позитивні структурні зміни в економіці, але й подолання економічної кризи та створення умов для успішного проведення сучасних ринкових реформ.

Протягом останнього часу сфері захисту прав споживачів приділялося недостатньо уваги з боку держави, що призвело до зниження рівня соціального захисту населення. Тому виникла нагальна потреба у реформуванні системи захисту прав споживачів та вдосконаленні законодавства в даній сфері, забезпеченні належного захисту прав споживачів на місцевому рівні органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, створенні необхідних умов для співробітництва між органами виконавчої влади і місцевого самоврядування з громадськими організаціями споживачів, підвищенні рівня правової освіти споживачів щодо їх законних прав. У цьому зв'язку головне завдання – удосконалити механізм реалізації таких прав та судового захисту прав споживачів¹.

Проблемами правового забезпечення споживчих відносин в Україні займалося багато науковців, серед яких ми бачимо імена В. Б. Авер'янова, Д. М. Бахраха, К. С. Бельського, Ю. П. Битяка, С. М. Братуся, С. В. Бобровник, Л. К. Воронової, І. А. Галагана, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, В. І. Димченка, Є. В. Додіна, В. С. Журавського, А. П. Зайця, С. В. Ківалова, Л. В. Ковалю, Ю. М. Козлова, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. Л. Копиленка, В. М. Кудрявцева, М. Ф. Кузнецова, Б. М. Лазарева, Д. М. Лук'янця, М. С. Малєїна, В. І. Новосолова, О. В. Овчарової, В. А. Ойгензихта, Н. М. Оніщенко, В. Ф. Опришка, Ю. С. Шемшученка, О. М. Якуби та інших.

У країнах з розвинутою економікою споживач з активною життєвою позицією є рушійною силою споживчого ринку, а це можливо лише за наявності державної підтримки. Тому потрібно більш детально розглянути роль держави у сфері захисту прав споживача.

Захист прав споживачів – це здійснення законодавчого, адміністративного та судового захисту інтересів споживачів товарів (робіт і послуг) від порушення наданих державою прав виробниками продукції (виконавцями робіт, послуг) і продавцями².

Конституція України (ст. 42) проголошує: «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів»³.

Захист прав споживачів забезпечується Законом України «Про захист прав споживачів» у редакції від 1 грудня 2005 р., який регулює відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) та виготівниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності, а також встановлює права споживачів та визначає механізм реалізації державного захисту їх прав.

Державна споживча політика у розвинених країнах світу визначає загальну економічну політику та є показником задоволеності населення діями і рішеннями влади, а також покликана не тільки створювати сприятливі умови для насичення споживчого ринку якісними та безпечними товарами, (роботами чи послугами), а й підвищувати рівень захисту здоров'я та безпеки споживачів⁴.

Держава, здійснюючи цілеспрямований організаційно-регулюючий вплив на державні органи усіх гілок державної влади та державних посадових осіб на суспільні відносини й діяльність державних інститутів, підприємств, громадських організацій, забезпечує необхідний розвиток споживчого ринку в інтересах громадян та водночас в інтересах усього суспільства. Таке державне управління має на меті не тільки реалізацію конституційних прав споживачів на безпеку та якість споживання, а й на дотримання цих прав, що є пріоритетним напрямом у сфері споживання.

Державний захист здійснюється компетентним органом державної влади з питань захисту прав споживачів та системою його територіальних управлінь і відділів. Така форма захисту прав громадян являє собою безпосереднє застосування органами інспекції з питань захисту прав споживачів заходів організаційно-правового характеру задля врегулювання даного типу суспільних відносин з метою забезпечення належного порядку, припинення й попередження правопорушень, притягнення до відповідальності правопорушників та зводиться до застосування заходів адміністративного примусу, спрямованих на відновлення, визнання прав та припинення порушень прав громадян, здійснюваних органами публічної влади за заявами громадян або з ініціативи компетентних органів⁵.

Водночас потрібно розглядати адміністративно-правове регулювання сфери захисту прав споживачів як один із засобів впливу з боку держави, та зосередити свою увагу на міжнародно-правових актах, що відіграють велику роль для розвитку захисту прав споживачів в Україні.

Керівні принципи захисту інтересів споживачів, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 9 квітня 1985 р., стали фундаментом для створення та закріплення сучасних засад захисту прав в Україні, які в конкретному вигляді характеризують зміст права, визначають спрямованість правового регулювання.

Враховуючи те, що споживачі повинні мати право на доступ до безпечних товарів, держава в даному випадку повинна не тільки сприяти забезпеченню споживання населенням якісних товарів (робіт, послуг), а й зростанню добробуту громадян та загального рівня довіри в суспільстві до споживчого ринку. Крім того, створювати структуру виробництва і розподілу, які здатні задовольняти потреби і запити споживачів, та головне – здійснювати боротьбу зі шкідливою діловою практикою всіх підприємств на національному і міжнародному рівнях, яка негативно позначається на споживачах.

Саме тому держава зобов'язана заохочувати високий рівень етичних норм поведінки тих, хто пов'язаний з виробництвом і розподілом товарів та послуг для споживачів, розширювати міжнародне співробітництво у сфері захисту інтересів споживачів для зміцнення ринкових умов, які надають споживачам більший вибір при нижчих цінах⁶.

Особливе місце як однієї з форм діяльності держави належить судовому захистові прав споживачів, який здійснюється, як правило, в індивідуальній формі, тобто завдяки поновленню в правах позивача, що є безпосереднім споживачем продукції чи послуг, або відшкодування збитків, заподіяних порушенням прав суб'єкта.

Проведення аналізу практики розгляду судами справ у сфері захисту прав споживачів показало, що вони вирішуються в основному згідно з вимогами чинного законодавства та з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Водночас поряд із тим є випадки, коли при вирішенні справ судової помилки щодо визначення підвідомчості та підсудності справ, неповноти з'ясування їх дійсних обставин, суди не реагують окремими ухвалами на причини правопорушень, вирішують справи невинувато тривалий час⁷.

Україна, взявши курс на євроінтеграцію, визначила свої власні першочергові завдання у сфері захисту інтересів споживачів відповідно до економічних і соціальних умов та потреб населення, а також з урахуванням витрат і переваг таких заходів. При цьому, спираючись на такі принципи, як: сприяти і захищати економічні інтереси споживачів та надавати доступ споживачам до інформації, яка є необхідною для компетентного вибору потреби тощо.

Адаптація чинного законодавства як складової правової реформи в нашій країні реалізується за допомогою Концепції державної політики України у сфері захисту прав споживачів, яка спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроекування з обов'язковим урахуванням вимог законодавства Європейського Союзу в частині захисту споживачів, а також здійснення підготовки кваліфікованих спеціа-

лістів та створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроектного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України⁸.

Державна політика у сфері захисту прав споживачів, запроваджуючи власну Концепцію, здійснює пошук комплексного підходу для вирішення проблем у сфері захисту прав споживачів та механізмів реалізації адаптації національного законодавства з питань захисту прав споживачів до законодавства ЄС. Також, враховуючи зарубіжний досвід, здійснює запровадження спеціальних профорієнтаційних заходів та освітніх програм з питань захисту прав споживачів, залучаючи при цьому громадські організації споживачів.

Не менш важливе значення має відповідальність як елемент механізму державного забезпечення захисту прав споживачів.

Відсутність відповідальності для суб'єктів господарювання за недотримання законодавства про захист прав споживачів може призвести до недовіри всього механізму забезпечення захисту прав споживачів, зокрема адміністративно-правового.

Механізм реалізації передбачає заходи, які здатні створити передумови для реалізації прав споживачів, а саме: створення умов для вільної конкуренції, а також відсутність обмежень щодо вільного вибору товарів, робіт і послуг. Механізм охорони передбачає здійснення певних заходів з профілактики порушень прав споживачів для формування правомірної поведінки суб'єктів господарювання у відносинах зі споживачами. Водночас реалізація заходів з охорони прав споживачів виражається в якості контролю за суб'єктами господарювання, які мають монополіне становище на ринку та реалізують продукцію (товари, роботи, послуги) споживачам та ін.

Механізм захисту – комплекс заходів, що спрямовані на відновлення порушених неправомірними діями прав споживачів, з одного боку, та відповідальності суб'єктів господарської діяльності і їхніх посадових осіб, які вчинили порушення прав споживачів, з іншого боку⁹.

Демократизація суспільства, розвиток ринкової економіки, конкуренції стали вимагати від України поліпшення якості виробництва товарів, надання послуг і поступово позбавило державу домінуючої позиції у відносинах з наданням послуг. Суспільство чекає від держави якісно нового правового регулювання відносин «продавець-покупець».

Протягом формування інституту споживчого права чинне законодавство України зазнало чимало змін, що позначилося на розвитку на захисті прав споживачів.

Розвиток нормативно-правових актів, що регулювали відносини у сфері захисту прав споживачів, надасть можливість для України залучати іноземний капітал, активно розвивати суспільні відносини та поширювати ринкову форму економіки.

Таким чином, держава, реформуючи комплексну систему щодо захисту прав споживачів, яка сприятиме фінансовій стабільності та зростанню добробуту громадян, повинна стати доступною і зрозумілою для них, що забезпечуватиме належну якість надання послуг, а також запобігатиме недопущення надання порядку послуг, не передбачених в установленому порядку юридичними та фізичними особами.

¹ Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/777-2013-p>

² Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page>

³ Конституція України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

⁴ Зверева О. В. Захист прав споживачів : навч. посіб. / О. В. Зверева. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.

⁵ Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація / Р. Ф. Гринюк. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 388 с.

⁶ Керівні принципи для захисту інтересів споживачів : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 9 квітня 1985 р. № 39/248 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>

⁷ Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів : постанова Верховного Суду України від 12 квітня 1996 р. № 5.

⁸ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV.

⁹ Фролков М. Механізм адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів / Михайло Фролков // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 314–320.

Резюме

Пристаплюк В. Л. Роль держави в механізмі захисту прав споживачів в Україні.

У статті проводиться дослідження значення держави у сфері захисту прав споживачів в Україні. Встановлено причини та шляхи покращення сучасного законодавства у сфері захисту прав споживачів для реалізації євроінтеграції України.

Ключові слова: споживач, держава, захист прав споживачів, механізм захисту, механізм реалізації, реформа.

Резюме

Пристаплюк В. Л. Роль государства в механизме защиты прав потребителей в Украине.

В статье проводится исследование значения государства в сфере защиты прав потребителей в Украине. Установлены причины и пути улучшения современного законодательства в сфере защиты прав потребителей для реализации евроинтеграции Украины.

Ключевые слова: потребитель, государство, защита прав потребителей, механизм защиты, механизм реализации, реформа.

Summary

Prystupliuk V. Role of the government in the mechanism of protection of consumer rights in Ukraine.

The article deals with the analysis of the importance of the government in the sphere of protection of consumer rights in. The reasons and ways of improving of existing legislation in the sphere protection of consumer rights have been defined in order to realize European integration of Ukraine.

Key words: consumer, government, protection of consumer rights, mechanism of protection, mechanism of realization, reform.

УДК 340.1

Г. В. СВИРИДЕНКО

Ганна Вікторівна Свириденко, здобувач Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: ВИВЧЕННЯ ТА РОЗГЛЯД У НОВИХ РЕАЛІЯХ

Багато в чому успіхи демократичних перетворень залежать від того, наскільки повно реалізується право в суспільстві, підтримується та поважається різними соціумами взагалі та кожним індивідом зокрема. У зв'язку з цим сьогодні зростає значення такої категорії загальної теорії права і такого явища соціальної дійсності, як правомірна поведінка¹.

Поведінка людини є одним із видів людської діяльності, вона не тільки спрямована на безпосереднє задоволення різних потреб, а й зорієнтована на задоволення певних інтересів (суспільних, державних, особистих, національних тощо). Вона є зовнішньою системою дій, в основу якої покладено внутрішні прагнення людини, про що неодноразово наголошувалося в юридичній літературі².

Поведінка має соціальний характер і визначається як сукупність певних дій, що викликають зміни у навколишньому світі чи у самому суб'єкті. У даному визначенні на першому місці перебуває саме суспільна цінність дій суб'єкта³.

Безпосереднє звернення до дослідження суспільно корисної поведінки у сфері права слід вважати характерною рисою сучасного українського правознавства. Це пов'язано з пошуканням процесів оновлення і збагачення методологічних основ в юридичній науці, уникненням традиційно догматичних трактувань правових категорій, фетишизації нормативного впливу держави на поведінку людей, необхідністю вивчення «права в дії», в динаміці, розгляду всього процесу дії права.

Підтвердженням значущості звернення до проблем правової поведінки, до виявлення закономірностей закріплення правомірності у вчинках громадян, розробки типології юридично значущої поведінки, її «спонукальних сил», механізму забезпечення свідомого дотримання особистістю правових приписів є й те значення, яке має належна правова поведінка у вивченні найважливіших юридичних категорій.

Така поведінка є необхідним інструментальним компонентом багатьох сучасної теорії права, таких як законність і правопорядок, правова культура і правовий статус особистості, соціальний механізм забезпечення прав людини і громадянина, реалізація правових норм тощо. Та й саме право все більше оцінюється з позиції його самореалізації в масовій дії, діяльності людей, їх правомірній поведінці.

У даний час реалістичними стають наукові роздуми про те, що юриспруденція повинна ставати наукою про соціальну поведінку людини у правовій сфері, а поведінка відповідно має розглядатися в якості кінцевого результату реалізованого права.

Поведінка була й залишається найважливішою соціальною характеристикою особистості. Залежно від форми виразу вона може бути **вербальною** (словесною), що складається з різних висловлювань, суджень та оцінок, які дають уявлення про внутрішній стан індивіда, і **реальною** (практичною), яка містить певні дії людей.

На підставі зіставлення цих дій з нормативними уявленнями про належне, які зафіксовані в моральних правилах, естетичних канонах, релігійних догмах, в інших соціальних приписах, людська поведінка оцінюється суспільством позитивно, якщо вона не суперечить загально визнаним еталонам вчинків, а людина керується ними в своєму повсякденному житті. У той же час поведінка людей, що порушує громадські правила, кваліфікується як антигромадська.

Принциповим фактором, що визначає місце особистості в суспільстві, є її ставлення до права, соціально-правової дійсності. Про характер дій людини у сфері правового регулювання можна розмірковувати, виходячи з оцінок, зафіксованих в юридичних нормах. Такими правовими діями особи є проступки – **правомірні** або **протиправні**. Всі інші дії можуть бути зараховані до **юридично байдужих** (індиферентних щодо права), тобто не віднесених до категорії дій, що потребують правового опосередкування.

Останнім часом увага вчених все більш зосереджується на проблемі особистості як найвищої цінності суспільства, в інтересах якої й повинні відбуватися докорінні зміни: глибше стала досліджуватися сама проб-